

Európai agroerdészeti konferencia Párizsban

A francia mezőgazdasági minisztérium adott otthont december 16-án az első európai agroerdészeti kollokviumnak, amin francia és külföldi szakemberek (kutatók, oktatók, gazdálkodók) fejtették ki ezzel kapcsolatos nézeteiket, tapasztalataikat, mintegy 15 országból. A bevezetők egyikében Marion Guillou, az INRA elnök-vezérigazgató asszonya kifejtette, a jelenlegi, konvencionális agrotechnológiákkal – figyelembe véve a klímaváltozás már jelentkező hatásait is - Európa számos területén és több kultúrában már elértük a maximális hozamokat, azokat a környezet károsítása és/vagy nagyon jelentős többletköltség nélkül nem lehet növelni. Ezért minden olyan terület, ami ígéretes alternatívát jelenthet a jövőre nézve, kiemelt figyelmet érdemel, az egyik ilyen pedig az agroerdészet. A rendezvény záróeseményeként sor került az európai agroerdészeti egyesület alapító közgyűlésére és az egyesület megalakulására, az első európai agroerdészeti kongresszust 2012-ben tervezik lebonyolítani.

A korábbi évszázadokban egyes régiókban komoly jelentőséggel bíró agroerdészet a gyakorlatban Franciaországban igazából a nyolcvanas évek második felében, a kilencvenes évek elején került újra előtérbe a KAP kötelező ugaroltatási rendszerével egyidőben, amikor egyes régiókban kifejezetten jelentős mezőgazdaság területeken szűnt meg gyakorlatban a szántóföldi növények termesztése. Ez két lehetséges következménnyel járt: a gazdálkodók vagy erdősítésbe kezdtek és áttértek az erdőgazdálkodásra, vagy pedig a művelés fölhagyásával megkezdődtek az erdőtársulások kialakulásához vezető természetes szukcessziós folyamatok. Ezek a jelenségek például Auvergne régióban azt jelentették, hogy a korábban 11%-os erdősültség mára 30% lett és okozták azoknak a kutatásoknak az elindítását is - többek között az INRA-nál és a Cemagref-nél -, amik az agroerdészet megerősödéshez vezettek. Amikor a kutatómunka megkezdődött és a termelői érdeklődés az agroerdészet felé fordult, Franciaországban – és szinte egész Európában – már csak nyomokban volt fellelhető ez a hagyományos termelési mód (viszont a világban még mindig sokfelé, főleg a trópusi és szubtrópusi vidékeken ma is napi gyakorlat). A 2000-es évek elején agroerdészeti kultúrába mintegy 160 ezer hektárt lehetett besorolni. Ezek elsősorban a hegyvidéki területeken (Massif Central, Alpok, Korzika, Pireneusok) található és vagy különböző növényfajok együttes termesztéséről (nyár-búza, dió-búza, őszibarack-zöldségnövények, olíva-szőlő/levendula, mogyoró-búza) vagy gyümölcs/erdészeti fafaj és legeltetéses állattartás összekapcsolásáról lehet esetükben beszélni. Az INRA 1995-ben 50 hektáron indította el az első, kifejezetten agroerdészeti kutatási programját számos erdészeti és mezőgazdasági partner – köztük az agrárkamara – részvételével Montpellier közelében. 2006/2007-ben már hat régióban folytak ezek a kísérletek a mezőgazdasági minisztérium anyagi támogatásával megvalósuló agroerdészeti kutatási programban, 2008-ban pedig már közel 300 kísérleti vagy gyakorlati agroerdészeti projekt futott az országban. A gazdák motivációja más és más, de a 2009-ben meghirdetett nemzeti ültetvény-támogatási program – köszönhetően a szakmai szervezetek és az agrárkamara erőteljes lobbijának - már az agroerdészeti projektek támogatását is lehetővé teszi, ez több ezer hektár ilyen irányú használatát indukálta. Az igénybe vehető támogatás felső határa 70, speciális esetekben 80%, az igénybe vétel feltételeit regionális szinten határozzák meg.

2000. előtt az agroerdészeti parcella nem számított sem erdészeti, sem mezőgazdasági területnek, utána semmilyen támogatást nem igényelhetett a gazda a KAP első pilléréből. A helyzet érdemben 2006-ban változott meg, innentől kezdve az agroerdészeti kultúrát mezőgazdaságilag művelt területnek ismerték el, amennyiben a fák sűrűsége nem haladta meg az ötvenet hektáronként. Ezt az értéket 2010-ben 200-ra emelték és ezt jogszabályban is

kihirdették. (Svédországban a támogatás akkor vehető igénybe, ha ez az érték legfőbb 60 fa/ha.) A KAP 2008/2009-es KAP-fölülvizsgálatot követő agrár-környezetgazdálkodási intézkedések és az ezekkel bevezetett ekvivalencia-értékek fölértékelték az agroerdészet szerepét, mivel az ilyen jellegű területekkel könnyebben teljesíthetők a kondicionalitásban meghatározott föltételek.

A gyakorlat tapasztalatok sorában az egyik első előadó Stephen Briggs angliai gazdálkodó volt, aki Londontól nem messze található gazdaságában 52 hektáron alakított ki agroerdészeti kultúrákat és messzemenően kedvező tapasztalatokról számolt be a konvencionális gazdálkodáshoz képest. Christian Dupraz (INRA) közel két évtizedes gyakorlati tapasztalatokat ismertetett, többek között a 14 évig folytatott nyár-őszi búza társítás eredményeit. Ezek azt mutatták, hogy egyértelműen jobb a vegyes kultúrák fényhasznosítása, mint a monokultúráké (búza vagy nyárerdő külön-külön), nagyobb a biomassza-hozam és más a növények viselkedése is, ami többek között pl. a nyárfák gyökérzetének sajátos, az erdészeti monokultúrákhoz képest egészen más, sokkal mélyebbre hatoló formációjában is megmutatkozik. Martin Pigeon (CEO, Belgium) az európai kutatás agroerdészeti orientációjának fontosságát hangsúlyozta, egyben kiemelte, az új KAP-ban az agrár-innovációra nevesítése és az erre a célra elkülönített 5 milliárd euró jó kezdeményezés és ez messzemenően alkalmazható az agroerdészeti kutatásokra is.

Külön szekciót kapott a KAP és az agroerdészet összefüggése, az első előadó, Paul Burgess a Cranfield University-ről (UK) azt a címet adta az előadásának, „*miként ölte meg a KAP az agroerdészetet?*”. Véleménye szerint a KAP támogatási struktúrája egyértelműen okolható azzal, hogy a gazdákat a minél magasabb jövedelmek érdekében a klasszikus agroerdészeti rendszerek fölszámolására és a monokultúrák és/vagy egyre nagyobb állatállományok beállítására ösztönözte azzal együtt, hogy sok esetben fékezte a vidék elnéptelenedését. Giustino Mezzalana (Veneto Agricoltura, Olaszország) olasz példával mutatta be az agroerdészet ottani évszázados hagyományait, aláhúzva azt, hogy a növénykultúrákra is igaz az, ami az emberekre, miszerint „együtt könnyebben, jobban megy”. Megállapítása szerint az agroerdészet eltűnése Olaszországban is a KAP megjelenésével egy időre tehető, a technológia „újrafelfedezése” pedig hasonlóan a többi országhoz, a nyolcvanas évekre (a KAP negatív hatását az agroerdészetre egy másik olasz előadó is megemlítette). A SAFE projekt (2001-2005) egyértelműen érdemi lökést adott annak, hogy az agroerdészet érdemben megjelenhetett a KAP-ban, az első és a második pillérbe egyaránt, legalábbis jogilag – az egyes országok általi alkalmazás már más kérdés. Fabien Liagre (Agrooof) azokat a javaslatokat ismertette, amikkel a KAP-ot sokkal inkább agroerdészet-orientálttá lehetne tenni. A franciák szerint nem lehet egyetlen/egységes agroerdészeti gyakorlatról beszélni, ez rendkívül sokoldalú tevékenység lehet, nem írható le annyival, hogy fákat ültetünk. Arra van szükség, hogy a KAP jogszabályi környezete tegye lehetővé a fás kultúrák integrálását a klasszikus mezőgazdasági kultúrákba, az egyes intézkedések pedig (elsősorban környezetgazdálkodás) segítsék ennek érdemi megvalósítását. Az Agrooof ennek érdekében fórumot is indított, ami elérhető a www.agrooof.net/forum/ honlapon. A szakmai szervezetek (AFAF, AFAHC, APCA, Agrooof) álláspontja szerint mindenképp arra van szükség, hogy az agroerdészeti parcellákat föltétel nélkül elismerjék mezőgazdasági területnek, annak kapcsán viszont megoszlanak a vélemények, hogy szükség van-e a fás szárú növények számának maximalizálására vagy sem (az AFAF szerint nem, az AFAHC szerint igen, 200 fa/ha-ban). A

vélemények szerint az első pillér esetében két fő célt kell elérni: az agroerdészeti parcellákra a fás szárú növények sűrűségétől függetlenül legyen érvényes a közvetlen támogatások rendszere, valamint legyen figyelembe véve az ilyen területek környezetvédelmi haszna és ez legyen összekapcsolva a közvetlen támogatások kifizetésével. A második pillér vonatkozásában a vidékfejlesztési szempontokat kívánják figyelembe vetetni és ennek alapján egy kifejezetten agroerdészeti parcellák telepítésére megnyitott támogatás bevezetését elérni. Tekintettel arra, hogy az agroerdészet területén még nagyon komoly kutatómunkára van szükség, minden szakmai szervezet ennek erősítését javasolja akár úgy is, hogy a következő KAP agrárkutatói büdzsájének egy részét kifejezetten erre a célra fordítsák.

A nemzetközi kitekintésben bemutatott ország körében a leginkább érdeklődésre számot tartók között elsősorban Spanyolországot, Portugáliát és Görögországot kell említeni, 3, másfél, illetve 1 millió hektárnyi agrárerdészeti területtel, amik nagysága sajnálatos módon folyamatosan csökken. Spanyolország és Portugália esetében elsősorban a legeltetéses állattartás – ideértve természetesen a paratölgy/ibér sertés kettőst – a domináló, míg Görögországban inkább a kisgazdaságok és a biogazdaságok gyakorlatára jellemző ez a termesztési mód, főleg a növénytermesztésben. Előadókkal is képviselt országok a nemzetközi összehasonlítás szekciójában: Belgium (Flandria és Vallónia), Bulgária, Franciaország, Görögország, Koszovó, Nagy-Britannia, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svájc, Svédország. Az olasz előadó nagyon szimpatikus példát hozott az agroerdészetre: szerinte az olívaültetvényeken saját tapasztalatai szerint az olajfák tőszám- és hozamcsökkenése nélkül lehet a sorközökben spárgát termesztetni, a két növénykultúra nemcsak jól kiegészíti egymást, de kiválóan elviseli, ha mellettük tyúkokat tartanak. A svájci gazdák pedig szinte kivétel nélkül gyümölcsfajokat termesztnek ilyen formában, az előadó csupán egy olyan termelőről hallott, aki erdészeti fafajt – konkrétan nyárfát – választott (www.agroforesterie.ch, www.agroforst.ch).

Az EB képviselőjében (DG Agri) hozzászóló Szedlák Tamás Magyarországot Franciaországgal és Olaszországgal egyetemben azon néhány ország között említette, akiknek kiemelkedően magas színvonalú agroerdészeti hagyományai voltak – elsősorban a mezővédő erdősávokkal - évszázadokon keresztül, és ahol jelenleg komoly igyekezet tapasztalható ezek részleges felélesztésére, alkalmazására. Többek között azért, mert ezeknek az erdősávoknak különösen fontos szerepe lehet a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás során az elsivatagosodás, valamint az aszály ellen védekezésben. Személy szerint minden jelenlévőt arra bátorított, hogy tegyenek meg minden tőlük telhetőt az agroerdészeti gyakorlat minél szélesebb körű elterjesztéséhez, hiszen az agroerdészeti kutatók szerint ezeknek a rendszereknek a hatékonysága lényegesen – átlagosan 36%-kal – magasabb, mint a „tiszta” kultúráké. Azaz 136 hektáron lehet megtermelni azt a mennyiséget, ha különválasztjuk a mezőgazdasági és az erdészeti részt, amit az agroerdészeti rendszer 100 hektáron megtermel. Szedlák Tamás hozzátette, Magyarországon a Dunántúlon ma is vannak még nyomai a korábbi legelőerdőknek ahol esetleg "spanyol mintára" például minőségi sertéstartást is lehetne folytatni. A 2013 utáni időszakra szóló vidékfejlesztési rendeletben a létesítési támogatáson kívül már az első 3 évben az ápolás költségeit is támogatnák, így mindenképpen érdemes lenne ezt a lehetőséget alaposabban is körüljárni.

Rövidítések

AFAF <http://www.agroforesterie.fr/> Association Française d'agroforesterie, azaz francia agroerdészeti egyesület

AFAHC <http://www.afahc.fr/> Association Française Arbres et Haies Champêtres , azaz „mezei fák és erdősávok franciaországi egyesülete” - a szervezet megfogalmazta az

agroerdészet és az új KAP kapcsolatáról kialakított álláspontját, ami a [honlapjukon hozzáférhető](#)

Agroof www.agroof.net – a franciaországi és európai agroerdészeti szakképzési, fejlesztési és szaktanácsadó iroda, fő területe a fás kultúrák-kultúrnövények/haszonállatok társítása.

APCA – francia agrárkamarák országos szövetsége <http://www.chambres-agriculture.fr/>

Cemagref – 2011. decembere óta IRSTEA (www.irstea.fr) agrár-környezetgazdálkodási és környezetvédelmi kutató intézet

INRA www.inra.fr francia nemzeti mezőgazdasági kutató intézet

Somogyi Norbert mezőgazdasági és TÉT-attasé, Párizs